

11e JAARGANG  
NUMMER 10  
DECEMBER 1975

*DAAD*  
*EN*  
*GEDACHTE*

**orgaan gewijd aan de problemen  
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

++++  
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING +  
+ GAAT HET DENKEN AAN HET DOEN +  
+ VOORAF. BIJ HET HANDELEN VAN +  
+ KLASSEN OF MASSA'S BLIJKT DE +  
+ BETEKENIS VAN HET HANDELEN +  
+ PAS ACHTERAF. HIER GAAT DE +  
+ DAAD VOORAF AAN HET BEGRIP. +  
++++

# DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen  
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit **VRIJWILLIGE** bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outhoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

## OVER WERKENDE JEUGD EN

### REBELSE LIEDJES

Wie mocht menen, dat de strijd van de sociaal-demokratie tegen de kapitalistische maatschappij is verflauwd, heeft het danig mis. Natuurlijk, de tijd, dat de rode valken van de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC) meenden de muren van het kapitalistische bolwerk ineen te kunnen doen storten door om de meiboom te dansen, is voorgoed voorbij. De jeugd trekt niet meer in blauwe bloes en met rode halsdoek, vergezeld van mandoline of gitaar, de natuur in en de bijeenkomsten op de Paasheuvel te Vierhouten zijn voltooid verleden tijd. De jeugd, werkend in fabrieken, in winkels en op ateliers, gaat zijn eigen gang en heeft maling aan het gezemel en de fraseologie van diverse soorten Koos Vorrinkjes. Ze vermaakt zich op de manier die ze zelf het prettigst vindt en heeft "schijt aan de rest".

Maar ziet, daar staat een nieuwe "linkse" broeder op, die met dat alles geen genoeg kan nemen. Wat?, de jeugd laat verstek gaan, danst niet meer om de meiboom en bekreunt zich niet om al die mooie "socialistische" idealen? Daar moet wat aan gedaan worden. Daarom kan men nu regelmatig deze overjarige "linkse" troubadour voor de omroep van de "rode" Vereniging Arbeiders Radio Amateurs (VARA) horen met het programma "Het Oproer Kraait". Het is dezelfde man, die het proletarische strijdlied bij uitstek, namelijk "De Internationale", heeft voorzien van nieuwe woorden. Moesten we ons vroeger "tot de strijd scharen" opdat "De internationale eenmaal (of morgen) zou heersen op aard", thans behoeven we nog slechts "een ruk" te geven en "de internationale zal alle mensen geluk brengen.

Inderdaad, we hebben het over Jaap van de Merwe, die ons regelmatig in zijn programma "Het Oproer Kraait" laat luisteren naar "Rebelse liederen". Ach, je gunt die man zijn plezier en zijn illusies. Je luistert er wel eens naar en soms vind je bepaalde "Rebelse liedjes" echt wel leuk. Zijn illusie, dat hij met zijn liedjes bezig is een bijdrage te leveren aan de omwenteling der maatschappij deel je natuurlijk niet. Die illusie kan je alleen maar een glimlach ontlokken. Maar toch...., je luistert wel eens.

Zo hoorden we op zaterdag 30 augustus j.l. na het nieuws van 18 uur

weer de "Rebelse liedjes", die Jaap van de Merwe in zijn programma ten gehore bracht. Leuke en minder leuke liedjes. Tot we opeens onze oren spitsen, want Jaap laat een liedje zingen over de werkende jeugd. De werkende jeugd, dat zijn de jonge arbeiders en arbeidsters, die dag in dag uit naar de fabrieken, werkplaatsen, winkels en ateliers trekken. Daarin stel je belang nietwaar? Je behoort wel niet meer tot de werkende jeugd; integendeel, je bent een oudere arbeider geworden, maar toch..., eens behoorde je ook tot de werkende jeugd. En die jonge arbeiders en arbeidsters, dat is soort van jouw soort; dat zijn individuen die deel uitmaken van dezelfde klasse waartoe je zelf ook behoort. Opletten en goed luisteren dus, want je verwacht iets. Maakt onze hele burgerlijke maatschappij zich niet regelmatig druk over de werkende jeugd? De werkende jeugd, die nog steeds te weinig vorming en scholing krijgt en van wie een groot deel nog steeds niet het minimum jeugdloon krijgt uitbetaald? In je onschuld denk je dan, dat Jaap van de Merwe daar dan wel even wat over zal laten horen.

En wat hoor je dan? Een liedje over de werkende jeugd, die zich gelukkig voelt in haar werk, die goed verdient, zich daardoor wat kan veroorloven en "schijft aan de rest" heeft. Schijft aan de rest! Welke rest? Met die rest worden natuurlijk de idealen en illusies, die Jaap en zijn soortgenoten koesteren, bedoeld. En dat is hem natuurlijk een gruwel. Hij zou die werkende jongeren het liefst weer om de meiboom zien dansen en luisteren naar de toespraken der grote leiders, die het toch allemaal zo goed weten. Hij zou die werkende jeugd mee willen laten lopen in de demonstraties, wel geen 1-mei-demonstraties meer, maar toch wel demonstraties die van idealisme getuigen. Hij zou hen waarschijnlijk graag hun solidariteit zien betuigen met Mario Soares, die in het Portugese gebeuren pal staat voor het democratisch kapitalisme, pardon "socialisme", zoals zij het noemen. Hij zou hen graag idealistisch zien en behept met dezelfde illusies als hij heeft. Nu dat niet het geval blijkt te zijn geeft onze "linkse" broeder hen een trap na en laat duidelijk merken van die werkende jeugd niets te begrijpen; geeft er blijk van niet te beseffen hoe die jongeren werken, denken en voelen. Hoe zou de staker ook, die zelf nog nooit in een fabriek heeft gewerkt, laat staan aan een lopende band. Hij kan alleen maar vanuit zijn ivoren toren blijk geven van zijn idealisme en van zijn afschuw van een werkende jeugd, die daarvan is gespeend.

"Het Oproer Kraait!", welzeker, maar niet in de VARA-studio. Het zijn niet de "rebelse liedjes" van Jaap van de Merwe, die ook maar enige strijd-wil in de harten der werkende jongeren kunnen doen ontbranden. Het zijn de omstandigheden waaronder ze werken, de lopende band, waarvan de snelheid maar steeds wordt opgevoerd, het gevoel niet mee te tellen, een winstobject zonder meer te zijn, niet als een mens te worden gezien, maar als een werktuig, dat toevallig ook nog praten kan, dat alles is het wat het oproer doet kraaien, nu eens hier, dan weer daar. Het oproer kraaide in Rusland in 1917, in Duitsland in de jaren 1918-1921, en het waren daar de idealistische sociaal-demokraten, die het oproer neersloegen. Het oproer kraaide ook in Oost-Duitsland in juni 1953, in Hongarije in oktober/november 1956, het kraaide in Frankrijk in mei/juni 1968, toen ongeveer 10 miljoen arbeiders daar staakten en veelal de bedrijven bezet hielden. En als altijd vonden ze ook daar de idealisten als de beschermers van de kapitalistische maatschappij tegenover zich. Want het oproer, dat is het zelfstandig optreden der arbeidersmassa's en daar keren alle idealisten zich altijd weer tegen, want volgens hen moet de maatschappijverandering van de organisaties komen,

van vakbeweging en partij en hun grootste wijsheid is, dat de arbeiders aan de leiband van partij en vakbeweging moeten lopen.

Jawel, het oproer kraait overal waar de arbeidersmassa's zelfstandig tot actie overgaan. En bij die akties gaat de werkende jeugd, die volgens Jaap van de Merwe "schijt aan de rest" heeft, in de regel vooraan. Met molo-tof-cocktails vochten ze tegen de Russische tanks in de straten van Boedapest in 1956 en in Oost-Berlijn in juni 1953 probeerden ze balken te steken tussen de rupsbanden van de Russische tanks. In juli 1936 vocht de werkende jeugd - jongens, maar ook meisjes - met alles wat ze aan wapens konden vinden tegen de troepen van Franco en als er geen wapens waren, dan met flessen benzine en zelfs met blote vuisten.

Bij elke wilde staking of bedrijfsbezetting - een stukje oproer in het klein - zijn de werkende jongeren het aktiefst. Ze komen in verzet, zonder idealisme, zonder frasen, zonder "rebelse liedjes". Maar ze verzetten zich tegen hun uitbuiting, tegen de omstandigheden waaronder ze moeten werken.

En inderdaad: "ze hebben schijt" aan Jaap van de Merwe en zijn "rebelse liedjes". Al die goedwillende idealisten zemelen maar, maar de werkende jeugd handelt en het lot van de maatschappij wordt niet bepaald door de idealisten, doch door de strijd, die de werkende jeugd, samen met oudere klas-segenoten, in de bedrijven voert.

En Jaap van de Merwe met zijn "rebelse liedjes", al die andere idealisten met hun mooie leuzen en frases? Er is maar één plaats waar ze terecht kunnen komen: op de vuilnisbelt der geschiedenis.

=====

## L E N I N I S T I S C H     A N A R C H I S M E

(Een reactie op het artikel met bovenstaande titel  
in "Daad en Gedachte", nummer 9 van september 1975)

Als redakteur van "De Vrije Socialist" kan ik de lezers/essen van "Daad en Gedachte" mededelen, dat de huidige redactie het geheel eens is met de opzet en uitwerking van de kritiek op het artikel "De rol van het anarchisme in de geschiedenis" uit het juni-nummer 1975 van "De Vrije Socialist".

Voor de lezers/essen zij nog het volgende aangaande het gebeurde vermeld: het artikel werd anoniem aangeboden aan de lay-out-mensen van "De Vrije Socialist" in een periode dat er geen eindredactie bestond. Daar het artikel was geschreven door iemand die bekend is in onze kring, werd het zonder meer geplaatst. Zelf spreken wij over een blanquistisch artikel, een term die ons toepasselijker lijkt. Tenslotte is het leninisme daar een variant van en levert het politieke blanquisme direkt de relatie met Bakeonin op.

Vanzelfsprekend aksepterem wij bepaalde generalisaties, die in het artikel "Leninistisch anarchisme" staan, niet. Vooral de typering van de CNT/FAI en het vermelden van enkele, kryptische, Bakoeninteksten vallen bij ons totaal verkeerd. Ja sterker, vinden wij gewoon unfair.

Eind van deze maand verschijnt er een nummer van "De Vrije Socialist" als "special" (de zogenaamde zomerpocket), waarin op beide kwesties wordt

ingegaan.

D.w.z.: men vindt in dit nummer o.a. een artikel van de hand van Jacq. Giele over de rol van de CNT/FAI in Catalonië ten tijde van het Kollektivisatie Dekreet en de tegenhanger van het Kommunistisch Manifest, de in 1865 door Bakoenin opgestelde programma's en notities, die onder de naam "Het Genootschap" of "De Revolutionaire Broederschap" bekend zijn geworden.

Wie over een miljoenenorganisatie als de CNT schrijft, dient te bedenken, dat het maar één betaalde funktionaris telde én dat het zo gestructureerd was, dat er daadwerkelijke deelneming aan de besluitvorming voor iedere geïnteresseerde CNT-er mogelijk was.

Op zich is dit waarlijk al een uniek FEIT. Doch dit feit leidde tot de konstatering, dat mensen naast gezag dat voortkomt uit de structuur van de maatschappij en dat een dynamisch karakter draagt (onderwijs, ervaring, afkomst i.v.m. relaties) er ook zoiets bestaat als gezag dat steunt op charismen, dat gebaseerd is op manipulatiebedrevenheid en uiterlijkheid van personen én een statisch karakter draagt.

Met andere woorden: als men niet in staat is kennis te objektiveren (d.w.z. los te maken van zijn direkte sociale context), dan treedt het verschijnsel op - aannemende dat men geen selektiekriteria kent (en die zijn in strijd met het egalitaire uitgangspunt) - dat "charlatans" dan wel charismatische leiders TE gezichtsbepalend worden, zodat door hun optreden het volk tot een zekere mate van passiviteit inzake de besluitvorming wordt genood.

Het Spaanse anarchisme stond bol van de persoonsverheerlijking, en alhoewel de bedrijfsstructuur redelijk goed funktioneerde, immers de CNT stimuleerde enorm het invoeren van bedrijfsraden, werd de federatief tot stand gekomen top, door genoemde verschijnselen, door de praktijk direkt te licht bevonden.

In deze willen wij de hoofdvraag: óf men voor de militaire verdediging/aanval op Franco c.s. zich in moest zetten óf voor de sociale revolutie, immers men meldt zich bijeen te vormen militie aan en trekt naar het front, wat vele zeer kundige anarchisten gedaan hebben, óf niet. Doch eenmaal voor de sociale revolutie gekozen hebbend, mogen wij van anarchistische "inhoudgevers" (voilà: charismatische/gekozen leiders) een beleid verwachten.

Tenslotte riepen ettelijke makro-ekonomische problemen om een oplossing.

Onze kritiek richt zich dan ook op hen die totaal niets anders deden dan vergaderen met de niet-revolutionairen.

Waarom dit geschiedde is natuurlijk duidelijk, omdat vele anarchistische "inhoudgevers"/koördinatoren totaal niet ter zake kundig waren en maar wat blij waren dat het vergaderen hen in ieder geval de mogelijkheid bood dit enigszins te verbergen. De syndikaten (UGT en CNT - en dan hebben wij het natuurlijk niet over de inhoudgevers op het koördinerende vlak, maar altijd over de basis) hadden METEEN het heft in handen moeten nemen en die mensen laten koördineren die ter zake kundig waren (gelukkig gebeurde dit hier en daar ook, doch niet bepalend/dwingend genoeg, zodat het effect in de regio te klein was).

Nogmaals: ons verwijt aan de anarchisten is DAT ZIJ GEEN BELEID KLAAR HADDEN LIGGEN DAT GERICHT WAS OP MAKRO-EKONOMISCHE VRAAGSTUKKEN, WAARDOOR DE SOCIALE REVOLUTIE OP MESO- EN MIKRO-NIVEAU BLEEF STEKEN.

Bakoenin was een groot revolutionair, die in zijn latere periode anarchist werd. Vooral zijn gevangenisperiode heeft hem geknakt en de in die

tijd geschreven geschriften c.a.q. samengestelde ("Bekentenissen") notities, dragen daar maar al te duidelijk de sporen van.

Doch ons inziens moeten juist historisch geïnteresseerde en materialistisch denkende socialist/marxisten dit kunnen begrijpen, omdat zij toch behoren uit te gaan van iemands ideeën in genese!

Wie dit laatste doet, valt het juist op dat de voormalige aanhanger van de ideeën en werkwijze van August Blanqui, Michael Bakoenin, mede door zijn enorme encyclopedische kennis, een groot vermogen bezat om de wezenlijke problemen te onderkennen die er rijzen wanneer men streeft naar een socialistische samenleving.

Daarbij had Bakoenin de niet geringe verdienste, dat hij zelf ook meewerkte aan een revolutionaire praxis. Deze had natuurlijk weer zijn invloed op Bakoenins denken en handelen.

Ons inziens kan Bakoenin tot degenen gerekend worden uit de geschiedenis die men aanduidt met de term "samenzweerder". Hij behoort in die categorie tot één der grootste, doch dit deed hij tegen personen; terwijl hij politiek bedreef met en tegen hen, voerde hij actie met het doel bepaalde sociale processen mede te initiëren. Die acties waren dan struktuurgericht.

"Mensen maken structuren en structuren 'maken' (beïnvloeden) mensen"; niemand beter dan Bakoenin zag, ondervond en beschreef deze complexiteit en heeft ten gunste van de sociale revolutie zo onbaatzuchtig gehandeld.

Los nog van het feit dat wij weinig voor verheerlijking van personen voelen - Bakoenin was verre van ideaal, daarvoor had hij teveel onhebbelikheden en passies - is het een gegeven dat Bakoenin in zijn tijd de grootste stempel drukte op de sociale én daarin dan vooral, libertaire beweging. Deze invloed stond in geen enkele verhouding tot die van Marx, die tenslotte weinig revolutionairs had en volledig het type kamergeleerde weerspiegelde waar Bakoenin geen waardering voor had.

In deze is het goed als men zich realiseert dat Bakoenin een enorm wetenschappelijk respect voor Marx had en hem zijn hele leven om zijn publikaties roemde; zulks in tegenstelling tot Marx, die de ene na de andere lasterkampagne tegen Bakoenin steunde en, dit dan inzake de Internationale, initieerde. Geen mens heeft ook beter THEORETISCH de gevaren beschreven die de sociale revolutie bedreigen als Bakoenin (waar Bakoenin door zijn handelen zelf ook debat aan zou kunnen zijn, iets wat hij erkende).

Het is daarom ronduit jammer dat de suggestie wordt gewekt, middels publikatie van twee citaten, dat dit representatief voor hem is.

Integendeel is het marxisme lasterlijk, zeker als men zich - en terecht - op de feiten wil blijven beroepen.

Wie enige moeite doet kan alles t.z.t. terug vinden in "Les Archives de Bakoenine", een serie waarin de totale publikatiess, voorstudies, notities, korrespondentie, enz. in genese door de samensteller Arthur Lehning wordt bekennen en geannoteerd.

Ons inziens is trouwens in het ene citaat de commune synoniem voor het revolutionaire volk.

Tot slot nog dit: wij hopen met de redactie van "Daad en Gedachte" eens nader op een en ander in te gaan, zodat onze respektievelijke meningen zich kunnen verduidelijken.

A. Ledder

#### ONS COMMENTAAR

We weten eigenlijk niet goed raad met de kritiek van onze vriend Led-

der. Hij begint met te zeggen, dat de huidige redaktie van "De Vrije Socialist" - waartoe ook hij behoort - het geheel eens is met de opzet en uitwerking van het artikel "Leninistisch anarchisme". Daarna komt hij dan echter met bijna twee-en-een-halve pagina kritiek, zonder echter ons betoog ook maar met een enkel feit te weerleggen.

Zeker, hij vindt ons betoog tegen de CNT/FAI en tegen Bakoenin gewoon unfair en probeert zowel de CNT als Bakoenin te verdedigen. Een verdediging zonder weerlegging van de feiten snijdt echter weinig hout.

Het feit dat de CNT slechts één betaalde funktionaris had en zó gestructureerd, dat er daadwerkelijke deelneming aan de besluitvorming voor iedere geïnteresseerde CNT-er mogelijk was, is misschien bijzonder interessant, maar het verandert niets aan de door ons gebrachte feiten, feiten die duidelijk aantonen, dat de CNT als organisatie door haar samenwerking met de door de bolsjewisten beheerste UGT en met de Volksfrontregering een kontra-revolutionaire koers voer. Het verandert ook niets aan het feit, dat de CNT zich akkoord verklaarde met alle dekreten van zowel de Volksfrontregering als van de Catalaanse regering, die tot doel hadden de machtspositie van de arbeiders te vernietigen. Het bewijs daarvan hebben wij geleverd in het artikel "Leninistisch anarchisme".

Ledder zegt wel over de CNT: "Doch eenmaal voor de sociale revolutie gekozen hebbend, mogen wij van anarchistische 'inhoudgevers' ... een beleid verwachten". Feit is nu, dat de CNT niet voor de sociale revolutie heeft gekozen. De CNT keerde zich tegen de sociale revolutie en tegen de kollektivistaties, die de arbeiders desondanks doorvoerden. Dat zijn de feiten. En daar verandert die ene betaalde funktionaris niets maar dan ook niets aan.

O zeker, ook Ledder kritiseert de CNT en vindt dat die organisatie tekort geschoten is en het anders had moeten doen. En juist dáár nu ligt het grote verschil tussen Ledder en ons. Wij vinden niet, dat de CNT onjuist heeft gehandeld en het anders had moeten aanpakken. Wij zijn zelfs van mening, dat de CNT i n h e t b e l a n g v a n d e o r g a n i s a t i e niet anders kón handelen. Zoals bij elke massaorganisatie in de burgerlijke maatschappij was er ook bij de CNT geen eenheid tussen leiders en leden. Het feit, dat alleen arbeiders lid zijn van een organisatie maakt die nog niet tot een organisatie van en voor de arbeiders. Werkelijke arbeidersorganisaties ontstaan in de bedrijven en kunnen niet van buiten af worden ingevoerd. Toen dan ook het uur van de waarheid kwam, stelden de leiders van de CNT het belang van de organisatie hoger dan de sociale revolutie op dat moment en keerden zich tegen de arbeiders, die door middel van kollektivistaties de sociale revolutie wel wilden doorvoeren. En niet omdat zij idealistische arbeiders waren gingen zij over tot kollektivistatie, maar als arbeiders zagen zij dat als de enige mogelijkheid om hun levenslot een andere wending te geven.

Wil dat nu zeggen, dat de leiders van de CNT tegen een sociale revolutie waren; dat zij geen socialistische samenleving wilden? Zeer zeker niet! Maar het wil wél zeggen, dat die leiders idealisten waren en wezenlijk op het voorhoedestandpunt stonden. Zij meenden, dat een machtige organisatie (de CNT) voorwaarde was voor het doorvoeren van de sociale revolutie en hadden geen enkel vertrouwen in het zelfstandig optreden der arbeiders. Wanneer de machtspositie van de CNT afbrokkelde, zo meenden zij, zou er van een sociale revolutie geen sprake kunnen zijn. Dat was dan ook de reden, dat de CNT verklaarde, dat onder de gegeven omstandigheden van "de invoering van het libertair communisme moest worden afgezien". Door de weg



van de sociale revolutie op te gaan, zou zij de Volksfrontpartijen en ook de buitenlandse "progressieven" tegen zich in het harnas hebben gejaagd en dat zou afbreuk kunnen doen aan de machtspositie van de CNT. Eerst moest daarom de oorlog worden gewonnen en de belangrijke machtspositie van de CNT gehandhaafd en zo mogelijk vergroot en daarna zou dan ernst worden gemaakt met de sociale revolutie. En dan natuurlijk onder leiding van de CNT.

Dat ook Ledder niet vrij is van het voorhoedestandpunt blijkt duidelijk uit zijn kritiek op de leiders ("inhoudgevers" noemt hij ze) van de CNT. Het waren niet de juiste leiders en de arbeiders hadden direkt de juiste "inhoudgevers" moeten kiezen. Jawel, maar die arbeiders hadden wel belangrijker zaken aan het hoofd. Die hadden het te druk met de strijd tegen Franco en met de kollektivisaties waar de CNT zich tegen keerde. En we durven onze vriend Ledder wel op een briefje te geven, dat er van die kollektivisaties niets terecht was gekomen, wanneer de arbeiders zich wél druk zouden hebben gemaakt over de "inhoudgevers" van de CNT. Arbeiders, die zich druk maken over de al dan niet juiste leiders van de organisatie, doen dat in de hoop dat de organisatie met de juiste leiders het werk dan wel voor hen zal doen. Met het doorvoeren van de kollektivisaties bewezen de arbeiders tevens, dat zij helemaal geen inhoudgevers - ter zake kundig of niet ter zake kundig - nodig hadden om dat te doen wat zij noodzakelijk achtten.

Genoeg echter over de CNT. Tenslotte spreken de feiten, die wij in het septembernummer van "Daad en Gedachte" hebben gebracht, duidelijke taal. En Ledder noch iemand anders heeft die feiten weerlegd.

Onze vriend verwijt ons, dat wij enkele kryptische (dat is "verborgen", "duistere") Bakoeninteksten hebben gebracht, want Bakoenin "was een groot revolutionair". Dit dan in tegenstelling tot Marx "die tenslotte weinig revolutionairs had en volledig het type kamergeleerde weerspiegelde waar Bakoenin geen waardering voor had."

Wij zijn het volkomen met Ledder eens, dat Marx geen revolutionair was. Marx zou er waarschijnlijk zelf om hebben gelachen wanneer men hem een revolutionair had genoemd. Inderdaad, een kamergeleerde was hij en misschien was hij dat wel, omdat hij wist dat revoluties niet ontstaan door de activiteiten van bepaalde "grote mannen", maar uit de maatschappelijke verhoudingen en dat een revolutie niet afhankelijk is van bepaalde "inhoudgevers", doch louter en alleen van het handelen der bedrijfsarbeiders. Het zal Ledder nu ook meteen duidelijk zijn, dat Michael Bakoenin volgens ons ook geen "groot revolutionair" was. Hij was een goede of minder goede theoreticus - onze waardering zal wat dat betreft anders liggen dan die van Ledder - maar revolutionair was hij zeker niet. Een agitator, welzeker, maar ook een agitator kan geen revolutie ontketenen. Hoezeer hij zich ook inspande om dat in september 1870 te Lyon te bereiken, het was tevergeefs. En wanneer toen te Lyon de revolutie wél was gekomen, dan was het geweest ondanks Bakoenin.

Wanneer men van het standpunt uitgaat zoals wij, dat revoluties alleen kunnen worden doorgevoerd door de arbeidersklasse, dan is het duidelijk, dat wij geen enkele idealist of zich noemende socialist "revolutionair" kunnen noemen, ook onszelf niet. Revolutionair is alleen de arbeidersklasse wanneer ze in verzet komt tegen de kapitalistische maatschappij. Hierbij dient wel te worden opgemerkt, dat dat verzet van de arbeiders niet bewust gericht hoeft te zijn op de vernietiging van het kapitalisme. Elk verzet van de arbeiders, elke staking om meer loon of betere arbeidsvoorwaarden is een wezenlijke aantasting van de kapitalistische maatschappij. We kunnen daar nu niet nader op ingaan, want dat zou ons te ver van het onderwerp afvoeren.

Op de onhebbelijkheden van Marx en/of Bakoenin gaan we maar niet in. Niet de persoon Marx of de persoon Bakoenin is voor ons belangrijk. Belangrijk is alleen wat ze ons aan ideeën hebben nagelaten. Wij menen de marxistische denkmethode te hanteren. Dat wil echter geenszins zeggen, dat wij Marx-aanbidders zijn. Integendeel, ook wij hebben vaak genoeg kritiek op bepaalde uitlatingen en opvattingen van Marx, Marx en marxisme, dat zijn twee volkomen verschillende begrippen. En het gaat ons wat te ver, wanneer Ledder zegt: "Integendeel is het marxisme lasterlijk, zeker als men - en terecht - zich op de feiten wil blijven beroepen."

Dit wekt de indruk alsof wij Bakoenin of het anarchisme zouden hebben verweten "lasterlijk" te zijn. Niets is echter minder waar. Wij hebben noch Bakoenin, noch wie dan ook van iets dergelijks beschuldigd. Voorts moet onze vriend Ledder maar eens duidelijk maken hoe "het marxisme" "lasterlijk" kan zijn. Een marxist kan natuurlijk "lasterlijk" zijn evengoed als een anarchist, maar het anarchisme, het marxisme of welk isme dan ook, kan dat "lasterlijk" zijn? Het lijkt ons een onmogelijkheid. Mocht onze vriend Marx bedoeld hebben, dan is zijn formulering toch wel bijzonder onzorgvuldig.

Met klem moeten wij echter protesteren tegen de opmerking van Ledder, dat wij enkele "kryptische", dat wil zeggen verborgen, duistere, Bakoenin-teksten hebben gebruikt. De teksten zijn noch verborgen, want ze komen voor in gedrukte werken van en over Bakoenin, noch zijn ze duister en zeker hebben wij er geen duistere bedoelingen mee. Onze bedoeling was alleen om aan te tonen, dat Bakoenin een idealist was, die de revolutie afhankelijk stelde van de "grote mannen", van de "geweldenaars". Dat wij daarvoor slechts enkele citaten hebben gebracht ligt niet aan het feit, dat wij niet meer citaten tot onze beschikking zouden hebben, maar onze ruimte is nu eenmaal beperkt en bij het schrijven van een artikel heeft men daarmee rekening te houden. En Ledder kan nu wel menen, dat de enkele citaten die wij hebben gebracht geen recht doen wedervaren aan de opvattingen van Bakoenin, maar het zou ons weinig moeite kosten om tientallen citaten van Bakoenin te brengen, die allemaal dezelfde geest ademen. In al zijn werken is het idee, dat de "grote mannen" de revolutie maken, althans, dat de revolutie van die "grote mannen" afhankelijk is, terug te vinden. Niet alleen in zijn "Bekentnissen" of in zijn oproep te Lyon in september 1870, maar ook in zijn program van de "Alliance de la Démocratie Socialiste", in "God en de Staat" en wel heel sterk in zijn brochure "Romanoff, Poegatcheff of Pestel".

Ledder zegt ons, dat we alles t.z.t. terug zullen kunnen vinden in een komend werk van Arthur Lehning over Bakoenin. Ook in het voorjaar van 1970 is er van Lehning een bloemlezing uit het werk van Bakoenin verschenen. In de inleiding daarvan zegt Lehning, dat "het een populair misverstand is, dat Bakoenin van mening zou zijn geweest, dat een bewuste minderheid van revolutionairen een revolutie zou kunnen maken...". Die inleiding is gepubliceerd in "Vrij Nederland" van 21 maart 1970. Welnu, naar aanleiding daarvan heeft een onzer medewerkers een ingezonden stuk naar V.N. gestuurd (dat ook geplaatst is), waarin met diverse citaten werd aangetoond dat Bakoenin wel degelijk op het standpunt stond, dat de revolutie afhankelijk was van de "grote mannen". Aan Arthur Lehning werd de vraag gesteld, dat als het een populair misverstand zou zijn, waarom hij dan niet had duidelijk gemaakt waar dat misverstand vandaan kwam. Helaas, Lehning heeft het niet nodig gevonden op die kritiek te antwoorden. Waarom niet? We kunnen er slechts naar raden. Was het hoogmoed? Was het ergernis omdat de "grootheid" van zijn idool werd aangetast? Acht hij zich onfeilbaar? Maar wie aan

de weg timmert moet met kritiek rekening houden. Nu is het waar, onze vriend is geen professor of doctorandus. Ook heeft hij geen klinkende naam, doch is slechts een gewone arbeider. Maar toch.....

Natuurlijk heeft een ieder het recht het met de opvattingen van Bakoenin al dan niet eens te zijn. Maar het gaat niet op om dat wat Bakoenin zelf herhaaldelijk heeft verklaard te negeren of te verdoezelen.

Wanneer Ledder meent, dat in het citaat over de Commune van Lyon Bakoenin met "de Commune" het revolutionaire volk bedoelde, dan geeft hij wel blijk het bewuste citaat niet goed te hebben gelezen. Bakoenin zegt in dat manifest duidelijk: "De revolutionaire Communes...., welke op solidaire en eenvormige wijze de revolutionaire beweging... hebben voorbereid en geleid", enz. Hieruit nu te lezen, dat het revolutionaire volk de revolutionaire beweging heeft voorbereid en geleid, gaat ons wel wat al te ver. Wanneer arbeiders zelfstandig optreden, dan zegt men niet, dat zij zichzelf leiden. Voorts mag niet worden vergeten, dat het manifest niet door "het volk" was opgesteld, doch door Bakoenin alleen en dat "het volk" er geen enkele zeggenschap in heeft gehad. En dit alles, beste Ledder, gebeurde niet kort na zijn gevangenschap, toen hij geknakt was, maar aan het einde van zijn leven. Men mag toch veronderstellen, dat zijn opvattingen toen wel vaste vorm hadden gekregen en niet meer in genese (wording) waren.

Feiten spreken een duidelijke taal en wanneer het er in een discussie om gaat het inzicht te verdiepen, dan moet men van de feiten uitgaan en zich niet verliezen in allerlei veronderstellingen.

Redactie "Daad en Gedachte"

=====

## E E N   S T A K I N G   I N   D E N E M A R K E N

De lezers van "Daad en Gedachte" zullen zich misschien nog wel herinneren, dat wij een aantal jaren geleden aandacht hebben geschonken aan een wilde staking in de glasfabriek van Pilkington in het Britse industriestadje St. Helens. Een van de bijzonderheden van die staking was, dat zij ploteling uitbrak in een bedrijf, dat al bijna een eeuw bestond en waarin het personeel nog nooit eerder het werk had neergelegd. Het feit kwam ons onwillekeurig weer voor de geest, toen wij dezer dagen in een bijeenkomst met vrienden uit verschillende landen een makker uit Kopenhagen belangwekkende bijzonderheden hoorden vertellen over een staking, die er in de loop van dit jaar is geweest bij de drukkerij UNIPRINT in de Deense hoofdstad.

Het ging daarbij, zo vertelde onze Deense vriend, niet enkel om een staking, maar ook om een bedrijfsbezetting en wel om de eerste bedrijfsbezetting in Denemarken sedert het einde van de tweede wereldoorlog.

Reden voor de bezetting was het voornemen van de direktie om de gehele drukkerij te sluiten en het bedrijf inplaats van in Denemarken, in Zweden te vestigen. De arbeiders wilden met hun optreden voorkomen, dat de drukpersen en de overige machines zouden worden weggehaald. En de betrokken arbeiders, die in het verleden zo weinig strijdlust aan de dag hadden gelegd,

toonden zich plotseling niet alleen uiterst vastberaden, maar zij hanteerden bovendien de allermooie strijdmiddelen en traden uitermate zelfstandig en zelfbewust op. Zij streden, dat was van het begin af aan duidelijk, niet enkel tegen de patroon, maar ook tegen de vakbonden en tegen allerlei zogenaamd linkse groepen, die er - zoals gebruikelijk - als de kippen bij waren om zich op enigerlei wijze met de aktie te bemoeien.

Dat de staking en bezetting een onofficieel karakter droegen sprak natuurlijk min of meer vanzelf. De vakbeweging in Denemarken verschilt uiteraard niet van karakter met de vakbeweging elders. De situatie in dat land verschilt echter wel in zoverre van die in Nederland, dat kollektieve kontrakten tussen de bonden en de ondernemersorganisaties er voor de duur van twee jaar worden gesloten en dat gedurende zo'n periode van twee jaar aan de vakbeweging iedere loonaktie of strijd voor wijziging van de arbeidsvoorwaarden wettelijk verboden is.

Aan het begin van dit jaar, toen de 2-jaarlijkse termijn der c.a.o.'s verstreken was kwamen vakbeweging en ondernemerdom met elkaar overeen dat er geen nieuwe c.a.o.'s zouden worden afgesloten, doch dat de aflopende kontrakten eenvoudig zouden worden verlengd. Ieder zal zich gemakkelijk kunnen voorstellen, dat juist tengevolge van deze beslissing het aantal "wilde" akties in Denemarken in de loop van 1975 bijzonder sterk is toegenomen. De bezetting van de drukkerij UNIPRINT in Kopenhagen vond dus plaats in een atmosfeer, die gekenmerkt werd door een grote rijkdom aan konfliktstof.

In al die "wilde" akties, zo vertelde onze Deense vriend, trachtten de maoïstische en trotskistische groepen zich te mengen. De arbeiders waren er echter maar bitter weinig of liever gezegd helemaal niet van gediend.

De arbeiders van UNIPRINT kozen direkt bij het begin van de bezetting een strijdkomité. Dat strijdkomité echter legde iedere dag van zijn handelingen rekenschap af aan de voltallige stakersvergadering, die in het bezette bedrijf werd gehouden. Het strijdkomité vormde bovendien verschillende subkomité's, bijvoorbeeld voor de financiële kwesties, voor de informatie naar buiten, enz.

In het begin werden de dagelijkse beraadslagingen alleen maar bijgewoond door de 66 personeelsleden. Op een later tijdstip gingen de arbeiders er toe over min of meer "in het openbaar" te vergaderen. Dat betekende dat zij ook andere arbeiders, bewoners van de wijk waarin het bedrijf was gelegen en familieleden van de personeelsleden, tot het bezette bedrijf toelieten op het tijdstip, dat de stakersvergadering werd gehouden. Zij handelden daarmee op eendere wijze als de arbeiders van het bezette bedrijf van Fisher-Bendix in Engeland deden in het vroege voorjaar van 1972.

De bezetting van de drukkerij UNIPRINT in Kopenhagen verliep echter minder rustig dan de bezetting bij Fisher-Bendix. In het woelige jaar 1972 oordeelde de Britse overheid het maar het verstandigst de bezetters ongemoeid te laten. In Kopenhagen echter kwam de politie in aktie. De drukkerij werd met behulp van de sterke arm ontruimd. Hoe groot echter de strijdlust van de typografen was, blijkt wel hieruit, dat de arbeiders nadat zij door de politie uit het bedrijf waren verdreven, dit opnieuw bezetten. Zij werden er daarop voor de tweede keer door de politie uit verdreven.

Hun aktie bleef bepaald niet zonder sukses. De verplaatsing van het bedrijf naar Zweden is niet doorgestaan. Inplaats daarvan besloot de direktie het bedrijf te verkopen. Het ging in handen van een andere Deense eigenaar over, die het in Kopenhagen voortzette. Toen op die wijze vaststond, dat de werkgelegenheid zou worden behouden, beëindigden de typografen hun

aktie.

In hetzelfde tijdvak waren er in Denemarken nog vele andere akties. Wij hebben de oorzaak daarvan - de ongewijzigde verlenging van de c.a.o.'s - al vermeld. In Kopenhagen gingen de chauffeurs van het gemeentelijk vervoerb企业 in staking en dat ging gepaard met een bezetting van de garages. Verscheidene weken bleef Kopenhagen verstoken van busvervoer. Ook bij deze aktie deden de politieke groepen een poging om zich met het konflikt te bemoeien. Zij kregen van de strijdende buschauffeurs hetzelfde antwoord, dat zij van de typografen van UNIPRINT hadden gekregen: "Als jullie geld willen inzamelen dan is daar niets tegen, maar verder moeten jullie je er buiten houden."

Er was ook een staking van het personeel van de luchtvaartmaatschappij S.A.S. Die werd op geheel eendere wijze als de strijd van de UNIPRINT-arbeiders georganiseerd.

Interessant zijn nog de volgende bijzonderheden, die onze Deense vriend over de UNIPRINT-bezetting vertelde. De arbeiders in die drukkerij, zo deelde hij mee, hadden allemaal verschillende politieke opvattingen en verschillende levensbeschouwingen. Tijdens hun bezettingsaktie vielen die verschillen volkomen weg. Er werd niet over politiek gepraat, noch over andere ideologische verschillen. Er was ook helemaal geen tijd voor en daarmee werd dan nog weer eens bewezen, dat de klassenstrijd allesbehalve een politieke zaak is, maar een zaak van de praktijk, zoals die zich aan de arbeidersklasse voordoet.

Als gevolg van de akties die in de bovenstaande regels zijn beschreven, zijn - aldus onze zegsman - alle stakingen in Denemarken in zoverre van karakter veranderd, dat de arbeiders bij voorkomende konflikten veel zelfstandiger optraden dan voorheen.

=====

## ARBEIDERS EN INTELLECTUELEN

Dezer dagen hadden wij een ontmoeting met een jonge Zweedese, die zeer sterk geïnteresseerd bleek in de sociale konflikten, die zich sedert de grote staking in de ijzermijn van Kiruna een aantal jaren geleden, herhaaldelijk in Zweden voordoeden. "Vrijwel alle stakingen", zo vertelde zij, "zijn wild, want de vakbeweging en de ondernemers werken nog altijd broederlijk samen op basis van de in 1939 gesloten overeenkomst van Saltsjöbaden. Behalve die zelfstandige akties vormt het absentisme een van de grootste problemen voor het Zweedse kapitalisme. Het heeft bijvoorbeeld in de automobiefabriek van VOLVO zo ongeveer de 30% bereikt.

"Ook in de buitenlandse pers", aldus deze Zweedese, "zijn wel berichten verschenen over de nieuwe opzet van de VOLVO-fabriek. Er is een proef genomen met de afschaffing van de lopende band. Een van de redenen die de VOLVO-direktie tot deze proef hebben geroept is het hoge percentage ziekmeldingen. Het experiment moet beschouwd worden als een poging tot het scheppen van wat 'aantrekkelijker' arbeidsverhoudingen. Daarnaast heeft nog iets anders meegespeeld. Wanneer namelijk de produktie niet meer aan de lopende band geschiedt, dan is het ook niet meer mogelijk dat - gelijk herhaaldelijk

geschiedde - bij een actie van de arbeiders van één bepaalde afdeling op hetzelfde moment de totale produktie wordt lamgelegd."

Op een gegeven moment leidde het gesprek waarbij ons deze informatie werden verstrekt tot een belangwekkende gedachtenwisseling. "Het is", zo merkte de jonge Zweedse op, die kennelijk zelf niet tot de arbeidersklasse behoorde, "buitengewoon moeilijk om met de Zweedse arbeiders in contact te komen. Juist sedert de staking in Kiruna zijn ze uitermate wantrouwig. Weet je wat er onlangs een tegen mij heeft gezegd?: "Jullie jonge intellectuelen zijn de heersende klasse van morgen!"

"Vond je dat vervelend?", was onze wedervraag.

"Ja, nogal", bekende ze.

"Heb je", vroegen wij, "je er dan geen rekenschap van gegeven, dat de arbeiders met een dergelijk standpunt in het algemeen volkomen gelijk hebben?"

"Maar", protesteerde zij, "ik behoor niet tot een maoïstische, trotskistische of wat voor ander soort van voorhoede-groep. Ik sta écht op het standpunt, dat de arbeiders zélf over hun strijd moeten beslissen en dat iedere inmenging in hun strijd van buiten af hun strijd alleen maar afbreuk kan doen!"

"En toch", voegden wij haar toe, "hebben de arbeiders gelijk. Jonge intellectuelen mogen nog zo geïnteresseerd zijn, ze mogen nog zo met heel hun hart en denken aan de kant van de zelfstandige arbeidersstrijd staan, dat alles neemt niet weg, dat zij - in het algemeen - niet in dezelfde positie en omstandigheden komen te verkeren als arbeiders. Na afgestudeerd te zijn krijgen zij in de regel een leidinggevende functie in het bedrijfsleven. Ze behoren dan, ondanks hun sympathieën en opvattingen, tot de heersende klasse. Voorts kunnen de arbeiders wél aan je zien, dat je een jonge intellectueel bent, maar ze kunnen niet aan je zien, dat je op het standpunt staat dat ze hun eigen strijd moeten voeren en dat het zich bemoeien met die strijd de opheffing van de zelfstandigheid daarvan betekent."

Gelukkig was onze jonge Zweedse intelligent genoeg om onze woorden te kunnen begrijpen en te aksepteren. Aan het einde van het gesprek waren we het er dan ook over eens, dat de arbeiders aan politiek idealisme maling hebben, dat ze hun buik vol hebben van jongelui, die hen willen betuttelen, en dat dát juist de reden is, dat de arbeiders hun acties zelfstandig voeren.

=====

## E E N   G R A F R E D E   V O O R   H E T   K A B I N E T - D E N   U Y L

Het kabinet-Den Uyl is nog springlevend, maar de grafrede ervoor is al gehouden. Zij verscheen in de laatste novemberweek in druk in de kolommen van de Wekelijkse Industrie Krant van de Industriebond van het NVV en zij moet voor de premier geen opwekkende lektuur zijn geweest. De bond van Arie Groenevelt, Nederlands grootste vakvereniging, heeft met zoveel woorden zijn vertrouwen in de regering opgezegd. Voor de betrokken bestuurders hoeft het allemaal niet meer, al spijt het hun voor sommige ministers. "Verwacht de regering-Den Uyl", zo staat het in WIK te lezen, "dat de vakbeweging ook

maar één goed woord over zal hebben voor een loonpolitiek die in 1976 weer de sterksten, de hoogst betaalden en de beoefenaars van vrije beroepen buiten schot laat? Verwacht de regering dat de vakbeweging aanvaardt dat er cao's worden opengebrouwen om de prijskompensatie met een procent te verlagen, daarmee de weg openend voor alle volgende regeringen die dit kunstje willen flikken?"...

Het hele, overigens niet al te lange stukje, klinkt als klaroengeschal. Of daarmee de strijd wordt aangekondigd, de strijd van de vakbeweging wel te verstaan, is voor ons de vraag en het is ongetwijfeld óók de vraag die zich het kabinet zal stellen. Op een goed woord van de vakbeweging zullen naar onze overtuiging noch Joop den Uyl, noch Jaap Boersma hebben gerekend. Wat voor hen veel belangrijker is echter, is de vraag wat of de vakbeweging zal doen!

Het is bepaald niet de eerste keer, dat Arie Groenevelt c.s. luid trompetterend naar het slagveld galopperen. Een vorige keer werd de teugel gewend in het zicht van de barrikade. Wat er thans te gebeuren staat valt moeilijk te voorspellen, maar er zijn wél een aantal dingen die te denken geven.

NVV-voorzitter Kok heeft zich (in het Vara-programma "De rooie haan") al even boos en kritisch over de regeringsplannen uitgelaten als zijn collega Groenevelt. Maar minister Boersma kwam prompt daarop de televisie-kijkers vertellen, dat diezelfde Wim Kok zich tijdens het overleg met werkgevers- en regeringsvertegenwoordigers héél wat gematigder had opgesteld. "Ik begrijp die Wim Kok niet", zei minister Boersma.

Als die bewindsman uit de droom wil worden geholpen, dan raden wij hem aan het slot van het artikel in WIK nog eens aandachtig door te lezen. Er staat daar namelijk: "Als de regering voor 1976 een pakket van maatregelen op loonpolitiek gebied durft voor te schotelen die zeker bij de Industriebond NVV nooit door het keelgat zullen gaan, dan graaft zij haar eigen graf. Voor ons is er geen enkele mogelijkheid om dit tegenover de leden te verdedigen...."

Ziedaar de zaak waar het om draait. Terwille van haar achterban moet de Industriebond NVV en moet ook Wim Kok in "De rooie haan" (geheel anders dan binnenskamers) naar buiten krijgshaftige taal laten horen. Misschien zal er ook - wie zal het zeggen - een komedie worden opgevoerd als destijds met de prikacties in de metaalindustrie. Maar wat zal er wéérkelijk gebeuren? Wat voor de achterban gezegd wordt of geschreven hoeft niet persé overeen te stemmen met datgene wat het verraste publiek krijgt voorgeschoteld in het laatste bedrijf. Wij hebben voor 2½ jaar, kort na het optreden van dit kabinet, geschreven dat de heer Den Uyl iets ánders vertegenwoordigde dan het scheen. Dat is inmiddels komen vast te staan. Maar voor de vakbeweging geldt precies hetzelfde. Het is geenszins onmogelijk dat het kabinet-Den Uyl zijn eigen graf graaft. Maar wij zijn er allerm minst gerust op, dat de vakbeweging niet bezig is het graf voor de arbeiders te graven.

=====  
De brochure "Het andere Portugal" loopt hard. Maar het kan nog beter vinden wij. Wie neemt er nog wat exemplaren af voor de verkoop? Dat deze brochure in goede aarde valt blijkt uit de vele aanvragen die wij binnen krijgen. Er is dus wel belangstelling voor. U weet het: de brochure kost f 3.- franco per post.  
=====

P R O F . H A R T O G Z I E T S P O K E N

"Het lijkt mij voor de arbeiders dan ook verreweg het gunstigst als de vakbeweging de klassenstrijdachtige houding, die haar in het recente verleden zoveel succes heeft gebracht, voorlopig opzij zet. Maar kan zij de geesten die zij heeft opgeroepen nog de baas?"

De woorden die hierboven staan, de lezer heeft het ongetwijfeld begrepen, zijn niet van ons. Zij stammen van prof. dr. F. Hartog, op wie wij in het verleden al eens eerder zijn gestoten vanwege zijn zonderlinge uitspraken. Wij konstateerden 1) bij deze hoogleraar een, de wetenschap weinig sierende souvereine minachting voor de feiten, die eens te meer onderstreept, hoezeer ook háár beoefenaren minder voor de waarheid dan wel voor bepaalde belangen in het krijt treden. Nu nemen wij, dat zij hier om niet te worden misverstaan terstond opgemerkt, hem dat laatste allesbehalve kwalijk. Het is zijn goed recht en allesbehalve een minderwaardig iets om de interesses van het ondernemerdom te verdedigen. Niet om hem iets te verwijten nemen wij de pen ter hand, maar om ons vrolijk te maken over de stuntelige wijze, waarop hij zich kwijt van de taak die hij zich heeft gesteld.

Waar en wanneer, zo vragen wij, heeft de vakbeweging de geest van de klassenstrijd opgeroepen, die zij niet of misschien niet meer de baas zou kunnen worden? Was het bij de staking van het Amsterdamse gemeentepersoneel in 1955 toen de NVV-bestuurder Vermeulen de leden van zijn organisatie tot onderkruipen poogde aan te zetten? Was het bij een van die ontelbare onofficiële stakingen na de tweede wereldoorlog, die tegen de nadrukkelijke wil van de vakbeweging uitbraken en die zij zoveel als het haar maar mogelijk was om zeep trachtte te helpen? Was het in 1943 toen de latere NVV-bestuurder - en minister! - Suurhof in een brochure kwam verklaren, dat niet alleen de theorie, maar ook de p r a k t i j k van de klassenstrijd had afgedaan? Was het in diezelfde bezettingsjaren, toen de vakbewegingsleiders met de ondernemersvertegenwoordigers confereerden over de klassen- s a - m e n w e r k i n g , die er na de bevrijding zou moeten heersen? Was het bij de Rotterdamse havenstaking van 1970, die niet door de bonden is uitgeroepen en waar de bonden zich uit alle macht tegen hebben verzet? Was het bij de metaalstaking, die door rechter Stheeman werd verboden en die daarop prompt door Groenevelt werd afgelast? Was het bij de "wilde" busstakingen of bij de stakingen in de Groninger strokarton-industrie, die door ABC-bestuurder Liebaart de nek werden gebroken? Of was het bij de Enka-bezetting, die - zoals een bestuurder achteraf heeft erkend - alleen maar op touw werd gezet om een bezetting-van-onder-op te voorkomen? Of was het misschien tijdens de beroemde staking bij de zuivelfabriek "De Ommelanden", die de ANAB alleen maar proklameerde omdat directeur Feike de Boer zich niet aan de met de ondernemers gemaakte afspraken wenste te houden?

Prof. Hartog spreekt niet met nadruk over de Nederlandse vakbeweging. Zijn woorden slaan op de vakbeweging in het algemeen. Maar weet hij werkelijk niet of doet hij net alsof hij niet weet, dat ook buiten Nederland de vakbeweging al meer dan een halve eeuw lang en in de meeste gevallen zelfs nog veel langer, nauw met het ondernemerdom samenwerkt? Weet hij werkelijk

---

1) Zie "Daad en Gedachte" van december 1972, artikel: "Redding voor wie dan wel?", blz. 8 e.v.



niet, dat schrijvers als G.D.H. Cole, Allen Hutt, Tony Lane, dat voor bijvoorbeeld Groot-Brittannië, een auteur als Georges Lefranc dat voor Frankrijk, auteurs als Eberhard Schmidt en Hannes Heer dat voor Duitsland overtuigend hebben aangetoond? Heeft hij waarachtig nooit een blik geworpen in boeken als dat van E.P. Thompson ("The making of the English Working Class") waarin beschreven wordt, dat de vakbeweging van het begin af aan een instituut van de bestaande kapitalistische maatschappij is geweest?

De werkelijke of voorgewende onkunde van prof. Hartog is werkelijk verbijsterend. Men weet waarachtig niet meer of men hém nu voor grenzeloos naïef moet houden, dan wel of hij zijn lezers (van de "Nieuwe Rotterdamsche Courant" van 11 november j.l.) voor zo naïef houdt.

Waar haalt onze professor het in hemelsnaam vandaan, dat de vakbondsbestuurders - met name in de periode van hoogkonjunctuur - voortdurend op polarisatie zijn uitgeweest? Konkludeert hij dat vanwege het blote feit, dat een man als Arie Groenevelt de s c h i j n van een dergelijke polarisatie heeft trachten te wekken? Is het onze hoogleraar dan werkelijk ontgaan, dat het hier een komedie betreft die de vakbondsbestuurders (en de ondernemers niet minder) plegen op te voeren terwille van hun wederzijdse achterban? Is het hem ontgaan dat een bestuurder als Hülsker dat - bij het afscheid van de heer Backx als sekretaris van de Scheepvaartvereniging Zuid - openlijk erkende en dat hij en Backx wederzijds elkaar "dikke vrienden" noemden? Of is het juist die dikke vriendschap tussen ondernemers en vakbondsbestuurders (Hülsker is écht niet de enige!) die prof. Hartog "polarisatie" noemt?

Volgens prof. Hartog is de "polarisatie" (waaruit die dan ook mag bestaan) door de vakbeweging vooral gestimuleerd in de periode van hoogkonjunctuur en zouden zij die, nu de conjunctuur terugloopt, best willen "terugnemen", zo zij maar konden of durfden. Prof. Hartog heeft er blijkbaar niet de flauwste voorstelling van, wat of vakbondsbestuurders - als het om het ondernemersbelang gaat - wel allemaal durven. Maar afgezien daarvan: het is eenvoudig een bakerpraatje, dat de vakbeweging zich in de periode van de volledige werkgelegenheid en behoorlijke winsten scherp tegen het ondernemersdom zouden hebben opgesteld. Het tegendeel is waar. Pas in de jongste tijd wekken zij de schijn van een wat andere opstelling... terwille van hun achterban, om het met Backx en Hülsker te zeggen. Voor arbeiders is dat allesbehalve een geheim. Maar ja, die hebben dan ook geen hoogleraarspost en die laten zich niet van de wijs brengen door...

Ja, door wat eigenlijk? Door dikke en geleerde boeken? Men krijgt uit het geschrijf van prof. Hartog nu bepaald niet de indruk, dat een grondige bestudering der betrokken literatuur hem tot zijn (on)wijsheden heeft gevoerd. Men lette bijvoorbeeld op het gemak, waarmee hij bepaalde schrijvers op hun kop weet te zetten.

Begint hij zijn beschouwing (die "Klassenstrijd" is getiteld) niet met de woorden: "Men kent de klassenstrijdleer van Marx"? Simpele vaststelling, zonder blikken of blozen op het geduldige krantenpapier gezet, die er geheel aan voorbijgaat, dat Marx nimmer een klassenstrijdleer heeft ontwikkeld. Een dergelijke l e e r , geachte professor, is bij Marx eenvoudig niet te vinden. Zij bestaat slechts in uw verbeelding, dezelfde verbeelding, die u doet geloven, dat "vele arbeidersleiders in West-Europa en met name in ons land er door zijn geraakt".

Over die zogenaamde arbeidersleiders, die voortdurend (en veelal volkomen vruchteloos) t e g e n de arbeiders optreden, die omtrent Marx dezelfde vreemde opvattingen en dezelfde afschuw hebben als onze wakkere pro-

fessor, hebben wij al ~~het~~ nodige opgemerkt. Over Marx willen wij het nog even hebben. Omdat prof. dr. Hartog ons daartoe noopt.

Heeft Marx nooit over de klassenstrijd gesproken? Jazeker wel, maar bepaald niet in de zin, dat hij die "geleerd" of (soortgelijk begrip) "gepredikt" zou hebben. Voor Marx was de klassenstrijd tussen arbeiders en ondernemerdom gewoon een b e s t a a n d f e i t en daarbij allerminst een feit, dat door hém ontdekt zou zijn. Niet Marx is het, die als eerste met nadruk op het bestaan van deze klassenstrijd heeft gewezen; niet Marx is het geweest die het bestaan van de klassenstrijd aan sociale onderzoekers heeft ingeprint. Tientallen jaren vóór hem werd over de klassenstrijd in de burgerlijke maatschappij gesproken en geschreven. Auteurs als Guizot, Jules de Lanteyrie, Adam Smith, Buchez en De Clerk hebben de klassentegenstellingen en de klassenstrijd waargenomen en in hun geschriften behandeld vele, vele jaren voordat Marx het deed. Zo men al (geheel onjuist overigens) van een "klassenstrijdler" zou willen spreken, dan zou zij met meer recht een leer van Smith, Guizot en De Lanteyrie kunnen worden genoemd dan van Karl Marx. Wat de laatste gedaan heeft is niet meer dan uit de door de genoemden gekonstateerde klassentegenstellingen en klassenstrijd bepaalde consequenties trekken. Maar dáár ligt nu juist de reden, dat prof. Hartog zijn pijlen tegen Marx richt. Want tegen het konstateren dat er klassentegenstellingen zijn heeft onze hoogleraar geen bezwaar. Hij doet het zelf ook. Hij gaat zélfz zover de fundamentele belangentegenstellingen tussen ondernemerdom en arbeiders te erkennen. Maar... alleen voor wat betreft de periode van de hoogkonjunktuur. Als de winsten teruglopen en de werkgelegenheid in gevaar komt, dan zijn er volgens de professor geen klassentegenstellingen meer.

Vanwaar deze zonderlinge kronkelredenering? Zij is een gevolg daarvan, dat de tegenstelling tussen kapitaal en arbeid naar de mening van prof. Hartog uit het winstmaken voortvloeit. Hij ziet haar niet als een gevolg van de koop en verkoop van de arbeidskracht, niet als een resultaat van de meerwaardeproductie. Wordt er geen winst gemaakt, zo redeneert onze hoogleraar, dan valt de tegenstelling weg. Alsof het dáárom gaat!

Nou ja, daar gaat het natuurlijk in laatste instantie bij prof. Hartog óók niet om. Waar het hem om te doen is, is dit, dat de arbeiders, zo lang het de ondernemers goed gaat, best een kruimpje mogen meepikken, maar zodra het de ondernemers slecht gaat hun eisen moeten matigen en de strijdbijl van de klassenstrijd moeten begraven. Je mag volgens prof. Hartog een ondernemer alleen maar het mes op de keel zetten als dat mes weinig kwaad kan aanrichten. Hoe zegt prof. Hartog het zelf in zijn stukje? "De produktiefaktor arbeid gedraagt zich niet zoals zou moeten"... Zou moeten om uit de huidige crisis te komen. Waarmee bedoeld wordt: om de ondernemers uit de crisis te helpen.

O Onze konklusie? De titel "Klassenstrijd" is bepaald niet slecht gekozen. Wat prof. Hartog doet is klassenstrijd voeren. Aan de kant van het ondernemerdom. En dan onder de leuze: "Weg met de klassenstrijd!"

=====  
In januari van het komende jaar zal een tweede druk verschijnen van de brochure "Maar hoe dan? Enige gedachten over een socialistische samenleving". De brochure zal dan zijn aangevuld met vijftien pagina's diskussie over één der problemen, die in de brochure ter sprake komen. Na overmaking van f 3,50 wordt de brochure u franco toegezonden.